

REUNIE ROLDUC 12 EN 13 APRIL 2019 OVERDENKING

Dierbare mede oud-Rolduciens!

Voor jullie staat het levende bewijs van het schrijnend tekort aan priesters. In ons gezelschap reünisten zijn er wel velen die als jongen hiernaartoe trokken met het priesterschap voor ogen, ook al stond toen waarschijnlijk nog niet scherp voor de geest wat dat precies betekende, maar heden ten dage zijn er nog maar weinig daarvoor uitverkorenen over.

Onze voorman Ton Kock heeft mij gevraagd tijdens deze plechtige Hoogmis, min of meer *loco presbyteri* en in plaats van een preek dus, een overdenking uit te spreken. Nu heb ik wel vaker in een kerk het woord mogen voeren, maar dat ging dan altijd om kerken die, zoals dat schijnbaar poëtisch maar in wezen toch enigszins verhullend heet, zijn onttrokken aan de eredienst. Wat dat betekent heeft Marcia Luyten in haar prachtige boek "*Het geluk van Limburg*", dat iedere oud-Rolducien zou moeten lezen, beeldend omschreven: "*Het priesterkoor is ontdaan van altaar en allerheiligste en is nu een podium voor evenementen waar de Heer geen deel aan heeft*". Zij schreef dat naar aanleiding van de sluiting van de Onze Lieve-Vrouw Kerk hier in Kerkrade. Niet eerder mocht ik echter in een kerk spreken in het perspectief dat zich nu aandient. Dat is dus wennen. Wat de opgave iets gemakkelijker maakt is, dat ik niet aan deze omgeving of zelfs maar deze plaats hoef te wennen.

Morgen is het Palmzondag. Sinds mijn tijd hier is er geen Palmzondag voorbijgegaan dat Rolduc niet indringend aanwezig was. Ik had het voorrecht lid te zijn van het zangkoor. Zoals velen van jullie zich zeker

nog herinneren, op Palmzondag vond de uitvoering plaats van de *Passio Domini Nostri Jesu Christi secundum Mattheum* van de 19e-eeuwse Rolducse *Directeur de Musique* Bernhard Pothast, wat geboorteplaats betreft trouwens een stadsgenoot van mij. Het koor stond opgesteld in de zuidelijke zijbeuk hiernaast. Het onuitwisbare hoogtepunt was het in één enkel woord gevelde oordeel in de rechtszaak, die in die passie centraal staat. Ik zie nog helder de opzweepende en haast woedende slag van de hand van de geschiedenisleraar en dirigent Schrijen om te zorgen dat dat ene woord deze kerk op haar grondvesten zou doen schudden. Met maximaal volume kwam het eruit: *Barabbam!* Het was haast wat je zou kunnen noemen *terrifying*. Nu pas, 60 jaar later, is tot mij doorgedrongen hoe dat te duiden.

Er vond een rechtszaak plaats. Maar die werd gevoerd met schending van vrijwel alle elementaire mensenrechten zoals wij die, onder het motto "*dat nooit meer!*", kennen in het Europese Mensenrechtenverdrag van Rome uit 1950 in reactie op de gruwelijke schanddaden van het Naziregime in de tweede wereldoorlog. De veroordeling van Jezus lijkt te voldoen aan alle geldende procedurele regels. En regels zijn nu eenmaal regels. Maar welbeschouwd, althans naar wereldse maatstaven beschouwd, is dat proces en de uitkomst ervan de grootste met open ogen begane rechterlijke dwaling uit de geschiedenis en een extreem voorbeeld van onrecht. Van een eerlijk proces was in geen enkel opzicht sprake. De aanklacht was mistig en vaag, van de soort die tegenwoordig wel te horen is uit de mond van dictators en de president van de Verenigde Staten van Amerika. Een advocaat werd aan "*de verdachte*" niet toegewezen. *En passant* werd hij wel nog gemarteld. De feiten die in de tenlastelegging waren vermeld, werden niet onderzocht en op juistheid getoetst. De rechter was niet onafhankelijk maar een haast modern aandoende laffe populist, die zich aan zijn verantwoordelijkheid onttrok door de beslissing aan de onderbuikgevoelens van zijne majesteit het volk over te laten. En dat volk velde het vonnis met slechts dat ene woord, een vonnis dus waarin iedere redengeving en daarmee rechtvaardiging ontbrak.

Deze ietwat uitvoerige inleiding voert mij tot wat ik wil zeggen. Wat brengt ons, wat brengt mij ertoe om met enige regelmaat terug te keren naar *le séjour de notre enfance*? Het antwoord op die vraag zal waarschijnlijk voor ieder van ons verschillend zijn. Nostalgie zal zeker een rol spelen. En misschien ook wel omdat, nu ons intussen enige vorm van senioriteit aankleeft, wij ons hier weer een paar dagen jong kunnen voelen met nog een hele toekomst voor ons. Maar voor mij is het toch vooral het besef dat Rolduc mij heeft gevormd op een manier die voor mijn verdere leven bepalend is geweest, die richting heeft gegeven aan mijn denken en doen, professioneel zowel als persoonlijk, en waar ik Rolduc en degenen die er werkzaam waren blijvend dankbaar voor ben.

Op Rolduc is meer dan negen eeuwen lang gebeden, gelezen, nagedacht, onderwezen, gezorgd, gezocht naar het wezen en de zin van ons bestaan en geworsteld met lastige vragen over menselijk kunnen en menselijke tekortkomingen, dat alles met hoogtepunten en dieptepunten. In het boek, "*Rolduc als middeleeuwse voorpost der wis-, natuur- en geneeskunde in de Nederlanden*", ingeleid door de hier op het kerkhof begraven Leidse hoogleraar prof. Ferdinand Sassen, staat te lezen dat hier al universitair onderwijs en onderzoek plaatsvonden, voordat het begrip universiteit bestond. Wie Rolduc binnentreedt wordt stil en kan zich aan een gevoel iets van de eeuwigheid aan te raken niet onttrekken. Dat geldt niet alleen voor ons, die het voorrecht hebben gehad hier te hebben vertoefd. Hub van Wersch, naar ik mij heb laten vertellen zoon van onze natuurkundeleraar, beschrijft in zijn prachtige boek "*Heil uit de diepte*", dat trouwens ook iedere oud-Rolducien zou moeten lezen, niet alleen de imponerende en soms ook bedenkelijke rol die Rolduc in de 18e eeuw onder leiding van abten zoals Nicolaas Heyendal en Johan Fabritius in dit land en daarbuiten speelde, maar ook hoe in onze tijd de naar Maastricht gekomen Frie Kneplé geïmponeerd raakte door wat Rolduc uitstraalt. Kneplé was hoofdredacteur van het ANP in Den Haag, en werd in 1964 benoemd tot hoofdredacteur van De Nieuwe Limburger. Om iets te begrijpen van dit deel van de

wereld, bezocht hij een aantal malen per jaar Rolduc, dat diepe indruk op hem maakte. Als hij dan wel eens hier alleen in de kerk zat, had hij soms het geluk dat een gepassioneerde organist stukken studeerde. Van Wersch schrijft dan: "*Muisstil hield hij zich dan om de stilte en de illusie van onvergankelijkheid niet te verstoren. (...) Het waren momenten waarop journalistiek en politiek verschrompelden tot platvloerse activiteiten*".

Rolduc, met zijn lange religieuze, humanistische en culturele traditie, waarin wij even hebben mogen meedoen, heeft ons, heeft mij ingescherpt en bij mij doen beklijven dat een samenleving zich alleen maar beschaafd mag noemen als zij vasthoudt aan de waarden waar het echt om gaat, waarden waarover geen verschil van mening zou mogen bestaan, maar die niettemin vaak, en niet alleen in weinig ontwikkelde landen, onder druk staan en met voeten worden getreden. De essentie is dat ieder mens telt en respect verdient, dat de een niet meer is dan de ander, dat ieder mens recht heeft op bescherming door de overheid, dat overheden, leiders en autoriteiten geen gezag toekomt omwille van zichzelf, maar om degenen die zij leiden en jegens wie zij autoriteit kunnen uitoefenen te kunnen dienen, dat, om het te zeggen met Henry David Thoreau, peetvader van de burgerlijke ongehoorzaamheid, "*wij (...) in de eerste plaats mensen (moeten) zijn, en dan pas onderdanen*", dat integriteit vanzelf spreekt, dat wij geen eigenaren zijn maar rentmeesters, en dat wij moeten streven naar rechtvaardigheid.

Vanuit dit Rolduc naar mijn verdere leven was een vloeiende overgang. Het merendeel daarvan ben ik rechter geweest. De mij in Rolduc bijgebrachte waarden hebben mij daarbij aanzienlijk geholpen. Zij vormen sinds de klassieke tijd immers ook de grondslag van het recht. Volgens de Romeinse jurist Ulpianus gaat het om *honeste vivere, alterum non laedere et suum cuique tribuere*, eerlijk leven, de ander niet schaden en ieder het zijne geven. Mijn functie bracht de verplichting mee om daar inhoud aan te geven bij het oordelen over anderen. Daarbij gold als leidraad wat een collega mij

eens mailde toen ik voor een moeilijke beslissing stond: *"Voor ons is het van belang de innerlijke overtuiging te hebben iets goeds gedaan te hebben, de rest doet er niet toe"*.

Ik wil zeker niet gezegd hebben dat niet voor mij geldt dat ook ik niet met recht de eerste steen zou mogen werpen als onze wetten ertoe zouden dwingen een overspelige vrouw te stenigen, integendeel. Maar ik wil wel gezegd hebben dat Rolduc mij het kompas heeft aangereikt dat behoedt voor definitief verdwalen, ook al raakte ik vaak de weg kwijt. Ik pleeg nog 's zondags naar de kerk te gaan. Het is het enige uur in de week waarin ik ongestoord in alle rust kan nadenken. Beter dan ik dat kan, is door paus Franciscus in zijn Apostolische Exhortatie *Gaudete et Exultate* gezegd wat ik bedoel: *"Als we in Gods tegenwoordigheid onze levensweg trachten te doorgronden, wordt geen enkel domein uitgesloten"*. En dan realiseer ik mij in toenemende mate hoeveel dank ik ben verschuldigd aan Rolduc. Ik denk dan niet aan de toenmalige advocaat mr. Theo Hiddema, inderdaad, het huidige kamerlid voor Forum voor Democratie, die in 1994 in HP De Tijd liet weten het ervoor te houden *"dat de (...)reputatie van Willems voor een groot deel berust op zijn bepaald Rolducse manier van doen en spreken"*. Ik zeg het liever in mijn eigen woorden die journalisten opschreven in een in 2004 verschenen boek over rechters waar ik aan mocht meedoen: *"... waar tegenwoordig wordt gesproken over de lage prioriteit die aan onderwijs wordt gegeven zaten er op Rolduc leraren die er dag en nacht voor de volle honderd procent mee bezig waren dat hun leerlingen verder kwamen in het leven. (...) En aan de zwakke broeders werd extra aandacht besteed. (...) Als er nu nog wat meer Rolducs zouden zijn, zag de wereld er heel anders uit"*.

Is dat alles nu verleden tijd, of zal Rolduc ook aan de komende generaties de boodschap uitzenden waarmee wij hier zijn opgevoed? Een cynicus kan met een beroep op Rolduc's verleden zeggen dat Rolduc de ultieme oorzaak is van het klimatologische drama dat ons staat te wachten door de overtollige CO₂-uitstoot en de opwarming

van de aarde. In het al genoemde boek van Marcia Luyten staat immers ook te lezen: "*In Kerkrade, langs de oevers van het riviertje De Worm, op de landerijen van de eeuwenoude abdij Kloosterrade (...), werden vanaf de twaalfde eeuw kolen gewonnen. (...) Met een houweel hakten boeren, knechten en dagloners het zwarte steen los*". En voor wie één bron onvoldoende is, Hub van Wersch tekent in zijn boek hetzelfde op: "*De monniken van Rolduc besluiten in het midden van de 18e eeuw steenkolen te gaan winnen. Het is het begin van de grootschalige kolenwinning in ons land*". Maar dat is ontoelaatbare geschiedbeoefening. Het gaat hier om een aangelegenheid van voortschrijdend inzicht. De waarden waarvoor Rolduc staat zijn van alle tijden, om het met Horatius te zeggen, *aere perennius*, duurzamer dan brons. Ik geloof dan ook dat het Lève Rolduc zal blijven klinken.

Verhef dus, Rolduc, uw trotse aangezicht. De Heer zal u ook in de toekomst uit de hoogte blijven zegenen.

Naarden/Rolduc, 12 en 13 april 2019
Huub Willems